

Medialektioner i et grammatisk og didaktisk perspektiv

Ulf Dalvad Berthelsen, Tina Thode Hougaard, Aarhus Universitet
og Mette Vedsgaard Christensen, VIA University College

1. Indledning

Den 19. september 1982 foreslog den amerikanske datalog Scott Fahlman i en tråd på Carnegie Melons interne digitale diskussionsforum at tegnkombinationen ':'-)' kunne bruges som en angivelse af at en besked var ment som en morsomhed og derfor ikke skulle forstås bogstaveligt.¹ Dette er angiveligt det første eksempel på brugen af en smiley på et socialt medie. Dette er selvsagt interessant af historiske grunde, men det er også interessant fordi det er et konkret eksempel på, hvordan nye medier afstedkommer og præger nye kommunikationsformer, og hvordan nye sproglige konventioner og praksisser opstår. I dette tilfælde var det udviklingen af digitale netværk op gennem 60'erne og 70'erne der muliggjorde en ny form for kommunikativ praksis. Denne praksis var ganske vist asynkron og skriftbåret, modsat fx udveksling af håndskrevne breve via postvæsnets distributionsnetværk, men den var samtidig dynamisk og præget af mange og hurtige udvekslinger hvilket afstedkom et behov for på letforståelig måde at tilføje informationer der er umiddelbart tilgængelige ved mundtlig kommunikation, fx via kropssprog. I Fahlmans tilfælde er ascii-smileyen således et konkret forsøg på at løse et konkret problem opstået i kølvandet på en ændret kommunikativ praksis.

¹ Den oprindelige tråd er blevet genfundet i Carnegie Melons arkiver og kan ses her: <http://www.cs.cmu.edu/~sef/Orig-Smiley.htm>

Kommunikative praksisser der på denne måde opstår som konsekvens af udviklingen og implementeringen af nye kommunikationsteknologier, er af medieforskeren Stig Hjarvard (2008) blevet døbt 'medialekt'. Medialekt er i takt med den teknologiske udvikling, herunder særligt de mange nye sociale medier (fx Facebook, Messenger, Twitter, Tinder og Snapchat), blevet en integreret del af de fleste menneskers daglige kommunikative praksisser. Ikke desto mindre er det en almindelig betragtning, både i den brede offentlighed og i uddannelsessystemet, at medialektene, således som de udfolder sig som skriftlige praksisser på de sociale medier, er at betragte som forkert eller fejlbehæftet sprogbrug der afviger fra den gældende skriftsprogssnorm.

I denne artikel vil vi gøre op med dette syn på medialekt. Vi vil argumentere for at medialekt ikke er afvigelser fra korrekt sprogbrug, men derimod meningsfulde skriftlige (i bredeste forstand) digitalt medierede kommunikative praksisser der ligesom andre meningsfulde kommunikative praksisser, fx det at skrive kronikker, jobansøgninger, universitetsopgaver, indkøbssedler, købskontrakter, kærestebreve osv., er konsistente og i større eller mindre omfang konventionaliserede praksisformer der kan beskrives inden for rammerne af en funktionelt orienteret grammatik. I forlængelse heraf vil vi også argumentere for at kommunikative praksisser på de sociale medier, netop fordi de faktisk udgør en meget stor del af vores daglige kommunikative praksis, bør have en plads i skolens sprog- og kommunikationsundervisning.

Vi indleder med en kort redegørelse for medialektbegrebet efterfulgt af et forsøg på at placere studiet af medialekt inden for rammerne af en funktionelt orienteret grammatik. Herefter følger en række analytiske nedslag med henblik på at vise hvordan en sådan tilgang kan belyse de kommunikative praksisser der udfolder sig på de sociale medier, og endelig runder vi af med en diskussion af det didaktiske potentiale ved en funktionelt orienteret tilgang til studiet af medialekt.

2. Medialekt

Stig Hjarvard (2007; 2008) beskriver medialekt som sprogformer der opstår i takt med at nye teknologier muliggør nye interaktionsformer. Medialektene, herunder anvendte stavemåder, syntaks, udtale og konversationsmønstre, formes ifølge Hjarvard af mediernes tekniske krav, sociale organisering samt af sociale og æstetiske normer, og brugerne vil efter behov engagere sig i en række forskellige typer af interaktionsformer afhængigt af hvilke sociale medier de benytter.

Vi trækker i et vist omfang på denne definition, men hvor Hjarvard først og fremmest anlægger et mediasociologisk blik på medialekt, vil vi i det følgende anlægge et funktionelt lingvistisk blik på fænomenet. Vi definerer i forlængelse heraf medialekt som sproglige varianter der er særligt fremherskende på sociale medier, dvs. varianter der enten er opstået eller blevet mere udbredt i sociale medier. Denne definition kræver adskillige afklaringer og afgrænsninger. For det første må det defineres hvad vi mener med sociale medier og på hvilken måde disse påvirker sproget, og for det andet bør vi blotlægge hvad der skal til for at noget kan siges at være 'opstået eller blevet mere udbredt'.

Udtrykket 'sociale medier' dækker p.t. over fænomener som Facebook, Instagram og Twitter, men også LinkedIn, Snapchat, sms, Messenger og e-mail. Denne type medier er digitale dialogmedier, dvs. applikationer eller programmer der fungerer via internettet og tillader netværks- og interaktionsbaseret sprogbrug. Brugerne af de sociale medier skriver til hinanden og foretager hurtige og gensidige udvekslinger af forskellige typer tekster. Vi arbejder i denne forbindelse med 'det udvidede tekstbegreb' der indbefatter forskellige typer multimodale tekster, dvs. kombinationer af flere forskellige modaliteter (modes) eller semiotiske betydningssystemer som fx billeder, lyd, videoer og grafik.

Et vigtigt element i at forstå hvordan de nye kommunikative praksisser opstår og formes, er at forstå hvordan teknologierne (her forstået som samspillet mellem hardware og software) sætter rammerne for hvordan disse praksisser kan udfolde sig. I denne forbindelse

trækker vi, ligesom mange andre, på affordans-begrebet (Gibson 1979, Hutchby 2001). Affordans (*affordance*) skal forstås som det at brugerne orienterer sig i retning af de handlemuligheder der opstår i mødet mellem bruger og teknologi. Fx er der på Instagram mulighed for med en finger at tappe på andres uploadede fotos (eller klikke på hjertet nedenunder fotoet) og dermed hurtigt fortælle at man 'synes godt om' det. På denne måde tilskynder designet af applikationen til at vise spontane reaktioner på andres handlinger på de sociale medier. Et andet eksempel er at brugerne tilskyndes til at klikke på links til eksternt materiale og således navigere på bestemte måder.² På samme måde tilbyder teknologierne handlemuligheder, fx let adgang til brug af multimodale resurser der på mange forskellige måder bidrager til at forme de kommunikative praksisser på de sociale medier.

Trods forskelligheder har det der foregår på sociale medier, nogle overordnede kendetegn, fx at der pga. netværksstrukturen og det sociale element ofte er tale om interaktion, dvs. dialogiske udvekslinger, og at brugerne i vid udstrækning staver i overensstemmelse med den danske officielle skriftsprogsnorm, dvs. selv om det udtaleefterlignende er et udbredt medialektalt træk, følger langt de fleste ord i et indlæg traditionel ortografi. Der er altså en række træk som vi vælger at kalde medialektale fordi de i vid udstrækning kan føres tilbage til konkrete sociale mediers affordanser, altså de begrænsninger og muligheder der ligger i fx forskellige tastaturers funktionalitet, i den tilladte tegnmenge, i understøtningen af turtagning m.m. Træk kan dog også blive betegnet som medialektale fordi de udelukkende eller i udpræget grad kan ses anvendt i sociale medier, fx gifs, hashtags og ekspressive stavemåder.

Det kan naturligvis diskuteres hvad skal der til for at et sprogligt træk kan betegnes medialektalt, dvs. hvor systematisk og udbredt den sproglige variation på de sociale medier skal være for at kunne

² Rammerne for denne artikel tillader ikke en grundig analyse af hvordan applikationer designes med henblik på at tilskynde til bestemte typer af adfærd. Det er dog væsentligt at være opmærksom på det forhold at der ikke blot er tale om en neutral stillen handlemuligheder til rådighed, men at der naturligvis er stærke kommercielle interesser i at få brugerne af de sociale medier til at handle på bestemte måder, fx klikke på reklamer, bruge mere tid på mediet, dele kommercielt indhold med venner etc.

betegnes en -lekt. Uden at kunne føre et kvantitativt bevis for alle de træk vi her regner for medialektale, vil vi hævde at det drejer sig om træk der er *opstået* på de sociale medier, som fx emojis, gifs, memes³ og hashtags, og træk der er blevet *mere udbredt* på sociale medier end andre steder, fx adressering, ekspressive stavemåder og interjektioner.

3. Medialektaler i et funktionelt grammatisk perspektiv

Ved at tale om medialektaler har vi i første omgang afgrænset vores genstandsområde ved at skelne mellem kommunikative praksisser der udfolder sig på bestemte digitale medieplatforme, og kommunikative praksisser der foregår andre steder og medieres på andre måder. Set fra et lingvistisk perspektiv er der dog god grund til at tro at disse kommunikative praksisser kan betragtes som et særtilfælde af et mere generelt fænomen, nemlig det at sproget konstant formes og omformes af konteksten for og formålet med de praksisser hvori det anvendes. Fokuserer vi mest på den sociale kontekst, kan medialektaler således forstås som særlige typer af *sociolektaler*, dvs. kommunikative praksisser formet af social baggrund og sociale fællesskaber (Trudgill 2003:122). Fokuserer vi derimod mest på formålet, kan medialektaler forstås som *registre*, dvs. kommunikative praksisser bestemt af hvad der foregår, hvem der deltager, og hvad sprogets rolle er i interaktionen (Halliday 1978:31).

Sociolektaler forstået som kommunikative praksisser betinget af variabler som køn og alder samt social og kulturel kapital kan umiddelbart synes væsensforskellige fra registre der ofte forstås som betinget af variabler som fx formål, roller og fagligt domæne. De to betragtningsmåder udelukker imidlertid ikke hinanden, hverken generelt eller i forhold til medialektaler. Tværtimod må det formodes at det altid vil være muligt at anlægge begge perspektiver idet medialektaler, ligesom al anden kommunikation, altid er situeret, altid er formålsrettet og altid involverer aktører der i et eller andet omfang investerer social og kulturel kapital i interaktionen.

³ Vi anvender i denne forbindelse udtrykket 'meme' i den snævre betydning 'internet-meme' og ikke i Dawkins' (1989) oprindelige betydning, hvor 'meme' anvendes som en generel betegnelse for viral udbredelse af kulturelle fænomener.

Figur 1: Medialekt som kommunikativ praksis

Ud fra denne betragtning forstår vi i det følgende medialekter som kommunikative praksisser der udfolder sig i konkrete sociale kontekster med specifikke kommunikative formål via specifikke (digitale) medieplatforme og som formet af netop disse faktorer (figur 1).

Vi antager på denne baggrund at den måde hvorpå medialekterne afviger fra gældende skriftsproglige normer, hverken er tilfældig eller et udtryk for manglende kompetencer hos brugerne. I stedet opfatter vi medialekter som mere eller mindre konventionaliserede sproglige varianter der kan beskrives systematisk og udtømmende inden for rammerne af en funktionelt orienteret grammatik. Det er en central pointe i funktionel grammatik at der er en nær sammenhæng mellem form og funktion (Halliday 1994; Togeby 2003). Når vi i det følgende taler om *medialekters grammatik*, mener vi derfor en systematisk beskrivelse af relationen mellem de nye medialektale sprogformer og deres funktion i de kommunikative praksisser de er en del af.⁴

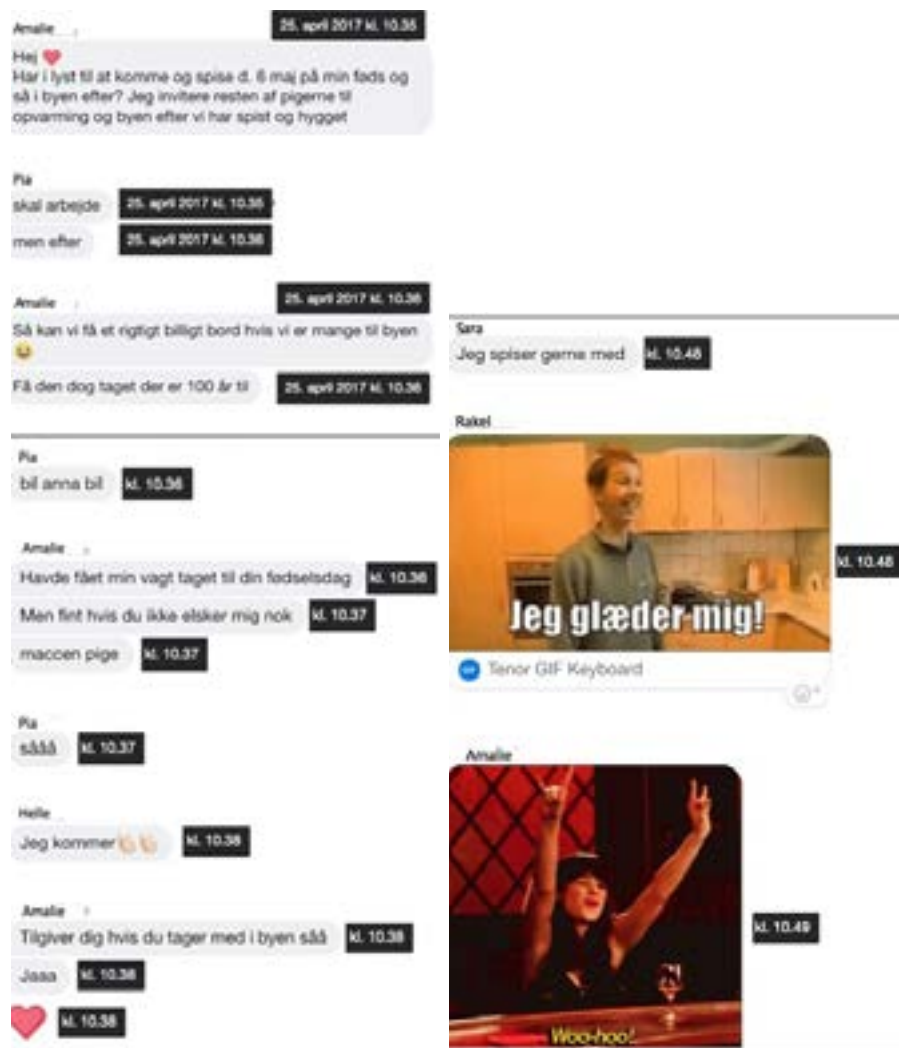
⁴ Medialekters grammatik svarer næsten til "e-grammar" (Herring 2012), men med begrebet medialekt betoner vi i højere grad mediets indflydelse på sprogvalgene end Susan Herring gør.

4. Analyse af medialektale træk

I vores bestræbelse på at gøre begrebet 'medialekt' anvendeligt i analytisk sammenhæng vil vi i det følgende uddybe og eksemplificere begrebet på følgende lingvistiske niveauer: ortografisk (både tegnsætning og stavning), leksikalsk, syntaktisk, interaktionelt og multimodalt. Som skrevet ovenfor, er der ikke tale om et nyt sprog der erstatter den danske rigssprognorm, men om tilføjelser, ændringer eller reaktualiseringer af sproglige træk og kommunikative praksisser. På samme måde som dialekter, sociolekter, kronolekter og idiolekter ifølge Erik Hansen (1979) kan anskues som varieteter af dansk sprog som er korrelerede med henholdsvis geografiske, sociale, generationsmæssige eller individuelle forhold, kan medialekter ses som varieteter af dansk sprog der er korrelerede med særlige forhold i de sociale medier. Som det gør sig gældende for alle kommunikationssituationer, formes sprogbrugen som tidligere nævnt af det kommunikative formål og de sociale konventioner, men for medialekter gør særligt de teknologiske forhold og sekventialiteten sig gældende i en grad at der opstår noget nyt. De teknologiske forhold indbefatter bl.a. de forskellige muligheder for navigation og relation som de enkelte sociale medier tillader, som fx adressering og digitale minimalrespons (angivelser af hvornår et indlæg er skrevet og læst), og det at tastaturet påvirker sprogbrugen ved at tillade eller udelade visse elementer, fx de multimodale emojis og gifs (Hougaard & Balleby 2019). Sekventialitet som det at "the parts which are occurring one after the other, or are in some before and after relationship, have some organisation as between them" (Sacks 1987(1973):54), betyder at handlinger på sociale medier indgår i en før og efter-relation og dermed står i dialogisk relation til hinanden, fx et like som reaktion på et billede på Instagram. De træk der understøtter dialogen, dvs. medialiserede dialogresurser, er tidligere beskrevet detaljeret (Hougaard & Balleby 2019) og bliver derfor knap så udførligt behandlet i følgende redegørelse for forskellige medialektale træk.

Vi har valgt at eksemplificere de medialektale træk via nedenstående Messenger-interaktion mellem 5 kvinder. Interaktionen varer 14 minutter og indeholder 16 indlæg. Den begynder med at Amalie inviterer de andre til fødselsdagsmiddag. Sara, Helle og Rakel svarer

positivt at de kommer og glæder sig til at spise med, men Pia har det problem at hun skal arbejde og derfor først kan komme senere ("men efter"). Dette skriver Amalie og Pia med hinanden om i løbet af 8 indlæg, men det er lidt uklart hvad forhandlingen ender med da Amalies sidste indlæg "Tilgiver dig hvis du tager med i byen såå" ikke får nogen respons fra Pia. Måske har de to forhandlet aftalen på plads i en privat interaktion via et andet medie end Messenger.

Med udgangspunkt i denne interaktion, men også suppleret med andre eksempler, finder vi at medialektale træk kommer til udtryk på følgende måde:

- **Ortografisk** viser medialektur en ændret anvendelse (og funktionalitet) af nogle tegn og typer af tegnsætning: Skille tegn, kommunikative tegn og specialtegn (fx @). Eksempelvis har punktummet i skriftlige dialoger fået en mere interaktionel og relationel funktion idet punktum sat til slut i et indlæg ofte tolkes som irritation eller vrede (se eksempel hos Busch 2018) eller som et tegn på at man opfatter interaktionen som færdig (Androutsopoulos 2019). I eksemplet ovenfor bruges kun et enkelt spørgsmålstegn, men ingen punktummer fordi det kunne signalere en irriteret afslutning på en interaktion som i forvejen er lidt problematisk. I stedet adskilles sætningerne enten vha. linjeskift eller brug af hjerte-emoji; der sættes ikke komma. Den anden del af det ortografiske vedrører ændrede stavemåder der realiseres efter følgende tre principper: Forlængelse (fx åhh, *neeeeeeej*), forkortelse (fx *ku*, *ik*, *FYI* (For Your Information), *rly* (really)) og homofoni (fx *10hi* (tihi), *e9* (enig)) – alle tre principper rummer et lydefterlignende element. I ovenstående eksempel forkortes ordet *fødselsdag* til det i konteksten letforståelige *føds*, og ordene *så* og *ja* forlænges til *såå*, *sååå* og *Jaaa* hvad der angiver noget ekspressivt (sandsynligvis angiver forlængelsen i *jaaa* glæde og forlængelsen i *såå* og *sååå* en form for irritation eller utålmodighed).
- **Leksikalsk** kan der peges på en reaktualisering af ordklassen interjektion (Hougaard 2013). Latterinterjektioner er meget udbredt (*haha*, *hihi*, *tøhø*) sammen med andre primære interjektioner (*wow*, *øv*, *hm*, *mja*). I det anvendte eksempel falder det leksikalske niveau sammen med det multimodale fordi den gif der afslutter interaktionen, er en "reaction-gif" hvor Amalie via interjektionen *woo-hoo* og et billede af en ung kvinde med armene over hovedet får udtrykt sin begejstring over at hendes projekt med at arrangere en fest ser ud til at lykkes.

- **Syntaktisk** ses også reaktualiserede mønstre. Eksempelvis kan vi på Snapchat og Instagram Story, hvor der skrives en form for kommentar på eller ved siden af fotos, konstatere en øget (dvs. reaktualiseret) brug af fraser (*hygge på hemsén*) og ellipser (*sídder bare og stener*). I det anvendte eksempel kan Pias brug af subjektellipse (*skal arbejde*) og uafsluttet optakt (*men efter*) fremhæves som eksempler på at forståelsen af sætninger som indeholdende finit verbal og i reglen også subjekt⁵ bliver udfordret af sprogbrugen i sociale medier. Det er derfor oplagt at inkludere samtalegrammatik⁶ for at forstå disse og lignende syntaktiske fænomener, som fx ”bil Anna bil” i ovenstående eksempel.
- **Interaktionelt** kan vi iagttagende en fortsat udvikling idet der fortsat kommer ændringer i måden at organisere den skriftlige dialog og turtagning på. De medialiserede dialogressurser indbefatter fx adressering (@TinaThode), digitale kvitteringer (disse angiver om beskeden er leveret, set og læst), ’the typing indicator’ (også kaldet vente-/skriveprikker der viser at en anden er ved at skrive en besked) og forskellige typer visuel minimalrespons (både likes, emojis, klistermærker og gifs). Der er med de sociale medier desuden kommet et hav af nye handlemuligheder idet man kan statusopdatere, kommentere, tweete, retweete, poste, repost, dele, blogge, vlogge, følge, abonnere etc. Mange af disse minder om hinanden, men særligt én, nemlig det at hashtagge/skrive hashtags, må betegnes som revolutionerende fordi hashtagget # har givet brugerne mulighed for at udøve brugergenereret digital opmærkning (*tagging*) af tekster eller billeder på de sociale medier der gør det opmærkede direkte søgbart, samtidig med at hashtags er en ny type *paratekst* der supplerer hovedteksten eller billedet på en måde der minder om overskrifter og titler (Hougaard 2016). Interaktionelt kan vi i eksemplet konstatere at ture både kan bestå af sætninger, forskellige typer fraser og sætningsemner og multimodale elementer (hjerte-emoji og reactions-gifs), og at turene er ordnet sekventielt med førstepardele der repliceres med

⁵ Imperative sætninger indeholder heller ikke subjekt.

⁶ Se samtalegrammatik.dk.

andenpardele, fx Mettes *Jeg kommer* der besvares af Amalies *Jaaa*.

- **Multimodalt** er der et stadig voksende repertoire, men der er ikke udbredt enighed om at kategorisere det multimodale som lingvistisk. Særligt inden for socialsemiotikken fokuseres på semiotiske betydningssystemer der går ud over de skriftlige og mundtlige. Af nye multimodale elementer i interaktionerne på sociale medier kan nævnes emotikoner, emojis, klistermærker, gifs og memes der alle rummer et grafisk og visuelt analogt element idet de er ikoner eller billeder af ansigter (😞), væsener (👹), symboler (🔥) eller ting (🍰). I eksemplet bruges det multimodale element ”emojis” både som selvstændige ture (hjertet) og som en form for læseguide, fx de klappende hænder der kan tolkes som afsenderens selvros eller som en måde at vise begejstring på. Derudover bruger både Rakel og Amalie gifs til at udtrykke deres følelser eller reaktioner.

Alle disse mange eksempler kan betegnes som medialektale træk fordi de er særligt fremherskende i sociale medier og i større eller mindre grad er udtryk for disse mediers affordanser.

5. Didaktiske perspektiver

I grundskolen undervises der allerede med og i sociale medier. På fagportaler hvor skolernes digitale læremidler til fagene tilgås af lærere og elever, findes eksempler på undervisningsforløb og aktiviteter med sociale medier og sproget i de sociale medier som indhold. Alineas (alinea.dk) forløb fokuserer fx på at lære eleverne om ’takt og tone på de sociale medier’, om at ’skærmen fucker med dig’ og om at søge kritisk på internettet. Kritisk digital literacy og digital dannelse spiller en rolle i undervisning i og med sociale medier, fx forstået som kildekritik (Lorentzen 2014), og Bundsgaard (2017) argumenterer for at børn og unges digitale dannelse indeholder viden om sociale mediers økonomiske logikker. Disse aspekter af mobile teknologier og sociale medier findes også i forskellige former og grader i ovennævnte læringsportalers undervisningsforløb, og de er aspekter

som vi finder relevante og vigtige, men ingen af dem er lingvistiske projekter. Sprogsystem og sprogbeskrivelse spiller ingen eller en meget lille rolle i ovennævnte perspektiver på undervisning i sociale medier, og det er vores centrale pointe: Der også vigtige indsigter for undervisning i sprog og sprogsystem i mobile teknologier og sociale medier. De sproglige beskrivelser af medialekttrækkene som er gennemgået ovenfor, indeholder flere potentielle sprogdidaktiske perspektiver. I denne sammenhæng vil vi fremhæve to: For det første må sprogbeskrivelsen, som allerede nævnt, kunne rumme medialektterne som sproglige fænomener; det har altså konsekvenser for det sprogsyn som sprogundervisningen kan basere sig på, men medialekternes dynamiske karakter har også konsekvenser for de måder man kan arbejde med sprog på i undervisning. Nedenfor redegør vi nærmere for disse to didaktiske perspektiver.

Som beskrevet ovenfor kan man karakterisere medialektter på sproglige niveauer fra ortografi, leksikon, syntaks, interaktionalitet og til multimodalitet og struktur, og derfor skal det begreb om sprog som sprogundervisningen formidler, rumme de træk der er konstituerende for medialektter. Som nævnt tyder meget fx på at der er andre normer for tegnsætning i medialektter: Der bruges andre meningsadskillende tegn end komma og punktum, og punktum har interpersonel medbetydning når det anvendes i kommunikation på de sociale medier. De ortografiske træk der er kendetegnende for sprogbrugen på de sociale medier, kan danne afsæt dels for arbejde med principper for afsnubning (Hougaard 2014) i sprogbrug på sociale medier, dels for principper for og betydninger af forlængelser som fx *såå* og *Jaaa* i eksemplerne ovenfor. Syntaktisk udfordrer den økonomiserende sprogbrug på de sociale medier det som man ellers lærer om sætninger og meninger, derfor giver de forskellige eksempler på fraser og ellipsekonstruktioner mulighed for at undersøge begreberne sætninger og meninger nærmere, fx når de konstituerer tale i en interaktion. Multimodaliteten rummer flere muligheder for at blive klogere på sprogbeskrivelse. Hvilke meninger eller ture kan eller bør ligefrem kommunikeres med emojis? Hvilke dele af meninger kan erstattes af billeder, fx i forbindelse med memes? Hvordan er den syntaktiske arbejdsfordeling mellem fx verbalsprog og billede i et meme? Hvad siger det om sætningssyntaks i det hele taget? Sociale mediers

sprog og sprogbrug rummer, som vist med analyserne ovenfor, en grundlæggende dialogicitet inden for hvis ramme man er nødt til at forstå og beskrive sproget og sprogbrugen. Begreber som turtagning og dialogiske genrer fylder ikke ret meget i modersmålsfagets genstandsfelter hvor monologiske genrer stadig er genstand for det meste undervisning i sprog og sprogbrug. Derfor rummer arbejdet med at beskrive sprog i sociale medier også muligheden for at arbejde med andre og nye tekster og genrer i sprogundervisningen.

Vi advokerer således for en *udvidet sprogundervisning* med inddragelsen af sprogbrug på sociale medier. Undervisning der har sproget på de sociale medier som genstand, skal ikke anskue og behandle denne sprogbrug som afvigende eller som en mindre adækvat variant af skriftsproget. Tværtimod rummer inddragelsen af sprogbrug fra sociale medier muligheden for at udvide sprogundervisningens genstandsfelt og dermed brugen og relevansen af de eksisterende begreber og analysekategorier som allerede er i anvendelse i sprogundervisning. Eleverne skal således lære *mere* om hvad fx et punktum kan anvendes til og betyder i faktisk sprogbrug, ligesom deres viden om ortografi og syntaks skal udvides til også at inddrage og beskrive fx emfatiske forlængelser og ellipser som de optræder fx i eksemplerne ovenfor. Undervisningen rummer også potentialer for at udvide tekst- og genrebegrebet, i det hele taget rummer arbejdet med sprogbrug på sociale medier mulighed for at udvide sprogbeskrivelsesapparatets relevans og forklaringskraft for elever, der til dagligt er flittige brugere af sociale medier.

Der findes meget få fremstillinger af hvordan man kan arbejde med sprogsystemet og sprogbeskrivelse i en undervisning der tager højde for medialektter. Hougaard, Durup og Balleby (2018) giver et forskningsbaseret bud med en fremstilling af relevante sprog- og medieanalytiske begreber henvendt til danskundervisningen i gymnasieskolen. Nyboe og Grønning (2015) skriver om sociale medier som redskab for undervisning og skole-hjem-samarbejde i grundskolen, men her fylder det lingvistiske aspekt meget lidt. I en tidlig udgivelse (Brandt m.fl. 2012) findes et eksempel på sroganalytiske begreber og analyser bragt i anvendelse med *statusopdateringen* som genstand. Christensen (2016) giver eksempel på undervisning som med et sprogteoretisk udgangspunkt behandler *youtube-kommentaren* som

genre og sprog. Dette giver i sagens natur udfordringer for den didaktiker der vil give elever redskaber og begreber til at forstå sprogbrug på sociale medier, derfor er vores anden pointe at inddragelsen af sociale mediers sprogbrug også rummer potentialer for arbejdsformerne i modersmålets sprogdidaktik. Så længe disse beskrivelser ikke foreligger, kan det være vanskeligt for lærere at undervise i og med dem, og man må også forudse at medier og produkter ændrer sig meget hurtigt og dynamisk. Et bud kan være at gøre undervisningen konsekvent deskriptiv, og arbejdsformen induktivt og opdagende: Fx ved at tage udgangspunkt i repræsentative eksempler på sproglige fænomener som forsøges beskrevet så præcist og grundigt som muligt med kendte sprogvidenskabelige begreber. I eksemplet nedenfor har en gruppe danskstuderende på læreruddannelsen først selv lavet memes ved hjælp af en memegenerator, derefter er disse memes blevet ordnet i grupper af memes der synes at ligne hinanden. Eksemplet viser hvordan de studerende efterfølgende har forsøgt at beskrive disse memes. Arbejdsformen var kollaborativ, beskrivelserne blev lavet ved hjælp af online værktøjet linoit, en slags virtuel opslagstavle hvor de kunne dele og lade sig inspirere af andres opgaveløsninger. Denne måde at arbejde på har dels en deskriptiv grammatik som mål, dels mimer den de processer der kendetegner sprogtiltagelse hvor sprogbrugere danner hypoteser om sprogets regelmæssigheder.

6. Afsluttende bemærkninger

Formålet med denne artikel har været at beskrive begrebet medialekt fra et grammatisk og et didaktisk perspektiv og dermed at argumentere for begrebets relevans i både en sprogvidenskabelig og en sprogdidaktisk kontekst. Medialektbegrebet er ikke et nyt begreb, men -lektbegrebet skriver sig ind i en lingvistisk forståelsesramme som vi mener er underbelyst i aktuel forskning i sprog og sociale medier. At betragte medialekter netop som -lekter der kan beskrives med allerede kendte og validerede begreber fra sprogvidenskaben, har flere implikationer for fremtidig forskning i fænomenet. For det første må den lingvistiske beskrivelse af medialekterne fortsættes og muligheder og begrænsninger for dette perspektiv afsøges.⁷ At vi ikke betragter disse -lekter som undtagelser eller afvigelser, men som kurant sprogbrug der kan beskrives både indefra (som sproglige strukturer og regelmæssigheder) og udefra (som sprogbrug i konkrete kommunikationssituationer), medfører at det elever i grundskole og gymnasium lærer om sprog, sprogsystem og kommunikation, må kunne rumme medialekternes brug og sproglige karakteristika. Den amerikanske literacy-forsker James Paul Gee omtaler under ét sproglige praksisser der knytter sig til særlige formål og identiteter, herunder det vi omtaler som medialekter, som *social languages* (Gee 2017). En central pointe hos Gee er at disse sprogformer spiller en vigtig rolle i de kommunikative praksisser som børn og unge involverer sig i uden for skolen, og at det derfor også må være skolens opgave at understøtte elevernes tilegnelse af disse sprogformer.⁸ Medlemskab af et sprogfællesskab indebærer også erfaring med og kendskab til medialekter, derfor bør undervisning i sprog og sprogbrug som har til formål at gøre elever til bevidste og kritiske sprogbrugere i fx det danske sprogfællesskab, også ruste eleverne til bevidst og kritisk omgang med medialekter.

⁷ Fx i stil med Christensen et al. (2018): Funktionel grammatik – Grammatik i de sociale medier.

⁸ Vi finder en lignende pointe allerede hos Halliday (1978) der med henvisning til Hymes' begreb *kommunikativ kompetencer* (Hymes 1972) påpeger at beherskelsen af forskellige registre er en central komponent i en veludviklet kommunikativ kompetence og at det derfor også bør være et centralt element i skolernes sprogundervisning.

Litteratur:

- Androutsopoulos, J. (2018) Digitale Interpunktion: Stilistische Ressourcen und soziolinguistischer Wandel in der informellen digitalen Schriftlichkeit von Jugendlichen. A. Ziegler (red.) *Jugendsprachen/Youth Languages: Aktuelle Perspektiven internationaler Forschung/Current perspectives of international research*. De Gruyter Mouton.
- Brandt, E.Z., J. Kofoed, M.C. Larsen, R. Brahe-Orlandi, H. Stouby & Anne Petersen (2012) *Sociale netværkssider som tekst og kontekst*. VIASystem.
- Bundsgaard, J. (2017) *Digital dannelse*. Aarhus Universitetsforlag.
- Busch, F. (2018) Digitale Schreibregister von Jugendlichen analysieren. Ein linguistisch-ethnographischer Zugang zu Praktiken des Alltagsschreibens. Ziegler, A. (red.) *Jugendsprachen/Youth Languages: Aktuelle Perspektiven internationaler Forschung/Current perspectives of international research*. De Gruyter Mouton.
- Christensen, M.V. (2016) Kvalificerede meninger om Paradise Hotel i 7.A.: Et genrepædagogisk forløb om film og evaluerende sprog. K. Bock, m.fl. (red.) *Genrepædagogik og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag:87-108.
- Christensen, T.K., T.J. Jensen & A.C. Stæhr (2018) *Funktionel grammatik – Grammatik i de sociale medier*. A.C. Stæhr & K.K. Mortensen (red.) *Sociale medier og sprog. Analytiske tilgange*. Samfundslitteratur.
- Dawkins, Richard (1989) *The Selfish Gene*. Oxford University Press.
- Gee, J.P. (2017) Educational linguistics. Mark Aronoff & Janie Rees-Miller (red.) *Handbook of Linguistics*. Wiley Blackwell:603-616.
- Gibson, J.J. (1979) *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin.
- Halliday, M.A.K. (1978) Language and social man. Halliday, M.A.K. *Language as Social Semiotic*. Edward Arnold:8-35.
- Halliday, M.A.K. (1994) *An Introduction to Functional Grammar*. Edward Arnold.
- Hansen, E. (1979) Den danske rigssprogsnorm. NyS – *Nydanske Studier & Almen kommunikationsteori 12. Sprognormer i Norden*:65-82.
- Herring, S.C. (2012) Grammar and electronic communication. C.A. Chapelle (red.) *The Encyclopedia of Applied Linguistics*. Chichester: Wiley-Blackwell Publishing.
- Hjarvard, S. (2007) Sprogets medialisering. *Språk i Norden*, Nordisk Sprogkoordination:29-45.
- Hjarvard, S. (2008) *En verden af medier. Medialiseringen af politik, sprog, religion og leg*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Hougaard, T.T. (2013) Hmmm – interjektioner på Facebook. I. Schoonderbeek Hansen, P. Widell & T. Thode Hougaard (red.) *14. Møde Om Udforskningen af Dansk Sprog*. Århus: Aarhus Universitet:167-184.
- Hougaard, T.T. (2014) Sproglige forandringer i de nye medier. Fra chatstil til hashtagpoesi. *NyS* (46)
- Hougaard, T.T. (2016) Hashtags: a new textual construct. *Rask*, Vol. Vol. 44, Nr. summer:57-73.
- Hougaard, Tina Thode & Lasse Balleby (2019) Medialektale træk i digitale dialoger. Gabriella Sandström (red.) *Språk i Norden 2019*:7-23. <https://tidsskrift.dk/sin/index>
- Hougaard, T.T., T. Durup & L. Balleby (2018) *Sprog i sociale medier*. Dansklærerforeningens forlag.
- Hutchby, I. (2001) Technologies, Texts and Affordances. *Sociology* 35(2):441-456. <https://doi.org/10.1177/S0038038501000219>
- Hymes, D.H. (1972) On communicative competence. J.B. Pride & J. Holmes (red.) *Sociolinguistics*. London: Penguin.
- Lorentzen, R.F. (2014) Atomkraft i Jylland? om kritisk læsning af nettekster. *Viden om Læsning* 16 [16].
- Nyboe, L. & A. Grønning (2015) *Sociale medier i skole og fritid*. Akademisk Forlag.
- Sacks, Harvey (1987/1973) On the preferences for agreement and contiguity in sequences in conversation. Graham Button & John R.E. Lee (red.) *Talk and social organization*. Clevedon, UK: Multilingual Matters:54-69
- Togebj, O. (2003) *Fungerer denne sætning?* Funktionel dansk sproglære. Gads Forlag.
- Trudgill, P. (2003) *A Glossary of Sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.